

УДК 378:355.233-3.071.2

Володимир КЛАЧКО

кандидат педагогічних наук, доцент,
Київський інститут Національної гвардії України,
м. Київ, Україна
ORCID ID: 0000-0002-0172-3599
klachkoV@ukr.net

Сергій БІЛЯВЕЦЬ

доктор педагогічних наук, доцент,
заступник ректора (проректор) з навчальної та наукової роботи,
Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького,
м. Хмельницький, Україна
ORCID ID: 0000-0001-6253-7717
rdk707@ukr.net

Олександр ДІДЕНКО

доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник науково-організаційного відділу,
Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького,
м. Хмельницький, Україна
ORCID ID: 0000-0002-7900-6047
didenko.alexandr69@gmail.com

© Клачко В., Білявець С., Діденко О., Дем'янюк Ю.

Юрій ДЕМ'ЯНЮК

кандидат педагогічних наук, доцент,
начальник науково-організаційного відділу,
Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького,
м. Хмельницький, Україна
ORCID ID: 0000-0002-5313-6804
demyanyuk70@ukr.net

СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СТАНДАРТІВ НАТО

У статті узагальнено результати досліджень, публікацій та нормативно-правових актів, у яких розкриваються стан, проблеми та перспективи трансформації військової освіти в контексті реалізації стандартів НАТО. З'ясовано, що удосконалення системи військової освіти є на часі, оскільки вона є важливим компонентом сектору безпеки і оборони України і забезпечує Збройні Сили, інші військові формування та окремі складові сектору безпеки та оборони, зокрема Національну гвардію України та Державну прикордонну службу України, офіцерським складом. Особливістю системи військової освіти України є те, що вона інтегрована у загальнодержавну систему освіти і регулюється як нормативними документами з питань загальної освіти, так і відомчими нормативно-правовими актами. Трансформація військової освіти в контексті реалізації стандартів НАТО передбачає створення єдиної уніфікованої системи підготовки персоналу для сил оборони з урахуванням досвіду держав-членів НАТО та досягнення сумісності зі збройними силами цих держав, а також формування ефективної системи професійної військової освіти, яка інтегрована в державну систему освіти. Дослідження систем професійної військової освіти країн-членів НАТО показує, що за зовнішньої схожості вони мають низку суттєвих відмінностей щодо поєднання професійної військової підготовки та освіти, термінів здобуття освіти або проходження підготовки. Для України, як і для європейських країн-членів НАТО, характерним є те, що освітні програми побудовані на європейській кредитно-тран-

сферній системі (ECTS), для якої характерними є триступенева система вищої освіти. Тому за нинішніх умов важливим є поєднання і врахування в системі військової освіти як вимог європейської кредитно-трансферної системи, так і норм і правил, передбачених стандартами НАТО.

З'ясовано, що трансформація військової освіти в контексті реалізації стандартів НАТО може супроводжуватися певними негативними явищами, що потрібно врахувати на етапі розробки та обґрунтування концепції військової освіти та її нормативного забезпечення. У процесі трансформації військової освіти в контексті реалізації стандартів НАТО важливо врахувати також особливості функціонування окремих складових сектору безпеки і оборони.

Ключові слова: військова освіта; стандарти НАТО; тактичний рівень військової освіти; офіцери; вищі військові навчальні заклади; система підготовки.

1. ВСТУП

У Конституції України відповідно до змін, прийнятих у лютому 2019 року, закріплено незворотність стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору (НАТО) [1]. Цим законодавчим актом визначено цивілізаційний вибір та європейську ідентичність Українського народу. У проекті Стратегії воєнної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 25 березня 2021 року № 121/2021, зазначено, що головною її метою “є завчасно підготовлена та всебічно забезпечена всеохоплювальна оборона України на засадах стримування, стійкості та взаємодії, що забезпечує воєнну безпеку, суверенітет і територіальну цілісність держави відповідно до Конституції України та в межах державного кордону України, сприяє інтеграції України в євроатлантичний безпековий простір та набуттю членства в НАТО, передбачає активну участь у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки” [2].

Отже, Україною обрано стратегічний курс на реформування сектору безпеки і оборони з метою досягнення оперативної й технічної сумісності зі збройними силами держав-членів НАТО для під-

тримання миру і безпеки. Реалізація державної політики у військовій сфері, сфері оборони і військового будівництва щодо дотримання цього стратегічного курсу передбачає виконання низки завдань. Йдеться про розвиток систем військової освіти та підготовки особового складу для сил оборони, запровадження освітньо-професійних програм підготовки офіцерського, сержантського та старшинського складу з використанням досвіду бойових дій, методики підготовки, принципів і стандартів НАТО; розвиток системи військової науки, спрямованої на вирішення теоретичних і практичних завдань забезпечення всеохоплювальної оборони України, розроблення новітніх систем озброєння, військової та спеціальної техніки; трансформація професійної культури на основі принципів і стандартів НАТО в системах керівництва силами оборони, управління військами (силами), їх підготовки, військової освіти і науки [2].

Посилює необхідність трансформації військової освіти рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року. У цьому документі зазначено, що оновлена військова кадрова політика в силах оборони має бути орієнтована на людину, ґрунтуватися на принципах і стандартах держав-членів НАТО та вітчизняному досвіді, отриманому насамперед у бойових діях, а також повинна забезпечити гарантоване комплектування сил оборони професійним особовим складом відповідно до поточних та прогнозних потреб [3]. Досягнення цієї мети потребує удосконалення системи військової освіти і підготовки військових фахівців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різноманітні аспекти функціонування та трансформації військової освіти розглядали С. Полторак (трансформація системи військової освіти України у контексті досягнення стандартів НАТО) [4], А. Вітченко та В. Осьодло (розвиток системи вищої військової освіти України в контексті сучасних трансформаційних змін) [5]. Питання розвитку військової освіти в Україні, її основні напрями, зміст та перспективи реформування з урахуванням досвіду держав-членів НАТО розглядають Д. Вітер і О. Мітягін [6]. У публікаціях науковців О. Сальнікова та В. Артамощенко представлено теоретичні аспекти державного управління

системою військової освіти [7]. Деякі аспекти досягнення сумісності військової освіти на засадах забезпечення якості за національними вимогами та доктринами НАТО висвітлено у публікаціях А. Сиротенка та В. Артамощенка [8].

Водночас реалізація системи військової освіти в контексті впровадження стандартів НАТО у підготовку офіцерських кадрів для складових сектору безпеки та оборони, зокрема Національної гвардії України (далі – НГУ) та Державної прикордонної служби України (далі – ДПСУ), потребує подальшого обговорення та моделювання.

Метою статті є узагальнення проблем трансформації системи вищої військової освіти в Україні та вироблення пропозицій щодо перспектив її подальшого вдосконалення з урахуванням національних особливостей вітчизняної вищої військової школи і науки, а також функціонування окремих складових сектору безпеки та оборони.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Система військової освіти є важливим компонентом сектору безпеки і оборони України. Вона забезпечує Збройні Сили, інші військові формування та окремі складові сектору безпеки та оборони (зокрема ДПСУ та НГУ) офіцерським і сержантським складом.

Військова освіта передбачає набуття особою комплексу професійних компетентностей відповідно до військової спеціалізації, формування та розвиток її індивідуальних здібностей та може здобуватися одночасно з профільною середньою, професійною (професійно-технічною), фаховою передвищою чи вищою освітою [9].

Особливістю системи військової освіти України є те, що вона інтегрована у загальнодержавну систему освіти і регулюється як нормативними документами з питань загальної освіти, так і відомчими нормативно-правовими актами. Проте в умовах російської збройної агресії та інших потенційних гібридних загроз суверенітету нашої держави, необхідності поповнення лав сектору безпеки і оборони професійним та вмотивованим офіцерським і сержантським складом потребують оновлення засадничі положення державної політики у сфері військової освіти та підготовки. Йдеться про переформатуван-

ня алгоритму здобуття військовослужбовцями ступенів вищої освіти і рівнів військової освіти шляхом набуття нових освітніх та професійних компетентностей, а також перехід на програми, що сумісні з програмами закладів освіти держав-членів НАТО та держав-партнерів НАТО. Отже, головним трендом сучасних змін у системі військової освіти України є наближення її параметрів до рівня найрозвиненіших у військовому плані країн Північноатлантичного альянсу. При цьому важливо забезпечити взаємне визнання дипломів вищих військових навчальних закладів (далі – ВВНЗ) з урахуванням результатів навчання, у тому числі щодо оволодіння іноземною мовою, що оцінюється за стандартизованими мовленнєвими рівнями відповідно до стандарту НАТО STANAG 6001.

Загалом, трансформація військової освіти в контексті реалізації стандартів НАТО має вирішити низку завдань, основними з яких є:

створення єдиної уніфікованої системи підготовки персоналу для сил оборони з урахуванням досвіду держав-членів НАТО та досягнення сумісності зі збройними силами цих держав;

формування ефективної системи професійної військової освіти, яка інтегрована в державну систему освіти;

забезпечення підготовки особового складу сил оборони оперативного та стратегічного рівнів;

формування військової еліти держави завдяки курсам лідерства; реалізація принципу “Освіта впродовж військової (службової) кар’єри”;

забезпечення якості вищої освіти та професійної військової освіти, яка відповідає вимогам стандарту НАТО Bi-SCD 075-007 “Освіта і підготовка”;

створення умов для взаємовизнання сертифікатів, отриманих у військових закладах освіти держав-членів НАТО [10].

Водночас слід визнати, що поняття “стандарти НАТО” стосовно сфери військової освіти розуміється по-різному. В одному випадку можна говорити як про введення в систему військової освіти України вимог стандартів НАТО (принципів, змісту, форм, методів прийомів і засобів тощо), а в іншому – про досягнення такого рівня підготовки

військовослужбовців сектору безпеки і оборони, який би відповідав рівню підготовки військових фахівців найбільш боєздатних армій країн НАТО [4].

Дослідження систем професійної військової освіти країн-членів НАТО показує, що за зовнішньої схожості вони мають низку суттєвих відмінностей щодо поєднання професійної військової підготовки та освіти, термінів здобуття освіти або проходження підготовки. Так, наприклад, терміни здобуття освіти в навчальних закладах країн-членів НАТО відповідають вимогам стосовно здобуття освітніх рівнів (“бакалавр”, “магістр”) і становлять: на тактичному рівні від 3 до 3,5 років, на оперативному рівні – від 10 місяців до одного року, на стратегічному рівні – від 5 місяців до двох років [4].

Як правило, терміни і зміст підготовки (або підвищення кваліфікації та професійного рівня) визначаються на підставі напрямів, мети, змісту цієї підготовки (курсів, факультативів тощо). У більшості країн-членів НАТО переважає професійна військова підготовка, а не військова освіта, що зумовлюється малою чисельністю збройних сил і невеликим обсягом державного замовлення. Однак спостерігається тенденція до впровадження магістерських програм на оперативному рівні, що свідчить про розуміння необхідності поглиблення навченості та освіченості офіцерських кадрів, починаючи з бригадної ланки [4].

Ще однією тенденцією, що притаманна системі військової освіти країн-членів НАТО (за виключенням США, де створено систему професійної військової освіти, поєднану з професійною підготовкою), є їхня імплементація в національні системи освіти, що базуються на вимогах Болонського процесу та регулюються законодавчими або відомчими актами своїх країн у галузі освіти і науки. Подібна ситуація характерна і для України. Зокрема у європейських країнах-членах НАТО освітні програми і програми професійного підвищення кваліфікації військовослужбовців побудовані на європейській кредитно-трансферній системі (ECTS), для якої характерними є триступенева система вищої освіти; додаток до дипломів бакалавра і магістра європейського зразка; кредити ECTS як одиниці обліку навчальної роботи; модульна

система навчання; єдині європейські оцінки; комплексне управління і моніторинг якості вищої освіти [4].

Оскільки Україна приєдналася до «Болонського процесу» і стала частиною європейського освітнього та наукового простору, то його вимоги повною мірою поширюються на систему військової освіти. Тому важливим є поєднання і врахування в системі військової освіти як вимог європейської кредитно-трансферної системи, так і норм, вимог і правил, передбачених стандартами НАТО.

Водночас трансформація військової освіти в контексті реалізації стандартів НАТО може супроводжуватися певними негативними явищами, що потрібно врахувати на етапі розробки та обґрунтування концепції військової освіти та її нормативного забезпечення. На це також вказують науковці, зокрема А. Вітченко та В. Осьодло [5].

По-перше, це ризик механічного перенесення в систему військової освіти тенденцій, що мають комплікативно-наслідувальний характер, внаслідок чого нівелюється наукове обґрунтування цілей, змісту і результатів освітньо-професійної підготовки військовослужбовців у ВВНЗ.

По-друге, є ризик некритичного запозичення чужого досвіду, зокрема в галузі стандартизації. Упровадженню стандартів має передувати їхній ретельний аналіз з прогнозуванням можливих наслідків для всіх компонентів системи військової освіти.

По-третє, є ризик спотворення інноваційної сутності компетентнісного підходу щодо гнучкості підходів до розроблення стандартів із забезпечення якості вищої освіти. Йдеться про те, що європейський простір вищої освіти характеризується різноманітністю політичних систем, систем вищої освіти, суспільно-культурних та освітніх традицій, мов, прагнень і очікувань. Це робить єдиний монолітний підхід до якості та забезпечення якості у вищій освіті недоречним.

По-четверте, узагальнення зарубіжного досвіду свідчить про те, що у світі немає абсолютно ідентичних систем вищої освіти, університетів, механізмів забезпечення якості тощо. З огляду на це цілковите наслідування, компіляція компонентів освітнього процесу без критичного осмислення й осучаснення негативно позначається на якості військової освіти.

У процесі трансформації військової освіти в контексті реалізації стандартів НАТО важливо врахувати також особливості функціонування окремих складових сектору безпеки і оборони, зокрема НГУ та ДПСУ. Відповідно до Закону України “Про національну безпеку України” [11] НГУ є військовим формуванням з правоохоронними функціями. Серед основних завдань, які покладаються на НГУ, – захист та охорона життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань; охорона громадського порядку та забезпечення громадської безпеки; забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону України у взаємодії з ДПСУ; припинення терористичної діяльності та діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань, організованих злочинних груп та організацій [11]. У мирний час НГУ входить до складу сил безпеки і виконує правоохоронні функції, а також розвиває спроможності, необхідні для виконання завдань у складі сил оборони. Із введенням воєнного стану НГУ приводиться в готовність до виконання завдань за призначенням в умовах дії правового режиму воєнного стану, входить до сил оборони, виконує завдання та підпорядковується відповідно до положень Закону України “Про правовий режим воєнного стану” та Закону України “Про Національну гвардію України” [11].

Щодо ДПСУ, то це правоохоронний орган спеціального призначення, що реалізує державну політику у сфері безпеки державного кордону України та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні [11].

З огляду на такі специфічні функції НГУ та ДПСУ, формат здобуття професійної військової освіти майбутніми офіцерами потребує ретельного обговорення з урахуванням реалій вітчизняного законодавства та зарубіжного досвіду. У різних країнах Північноатлантичного альянсу є різниця у підходах до створення навчальних програм, тому потрібно знайти основне і спільне у цих підходах і адаптувати нову систему військової освіти до українських реалій. На думку експертів, фокус уваги потрібно зосередити на тактичному рівні освіти, який відповідає першому (бакалаврському) рівню вищої освіти.

Відповідно до моделі, яка нині активно обговорюється, передбачається на тактичному рівні запровадження курсів професійної вій-

ської освіти, зокрема L1A (індивідуальна військова підготовка), L1B (підготовка командира взводу), L1C (підготовка командира роти) та L2 (підготовка офіцерів штабу батальйону (бригади)). На оперативному рівні військової освіти передбачається запровадження курсу L3 для підготовки офіцерів органів військового управління оперативного рівня.

Водночас є певні складнощі з реалізацією такої моделі військової освіти у підготовці офіцерських кадрів для ДПСУ, яка здійснюється в Національній академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (далі – НАДПСУ). Згідно з чинними ліцензіями та державним замовленням на підготовку фахівців у НАДПСУ сьогодні на бакалаврському рівні здійснюється підготовка офіцерів зі спеціальностей “Безпека державного кордону”, “Правоохоронна діяльність”, “Філологія”, “Телекомунікація та радіотехніка”, “Психологія”. Причому здобуття вищої освіти відбувається одночасно з тактичним рівнем військової освіти. Термін підготовки – 4 роки (240 кредитів). Тому інтеграція у підготовку курсантів додаткових курсів L1A, L1B та фахового курсу лідерства (загальним обсягом 95 кредитів, що відповідає 1,5 рокам навчання) на “цивільних” спеціальностях (“Правоохоронна діяльність”, “Філологія”, “Телекомунікація та радіотехніка”, “Психологія”) є досить проблематичною через відсутність необхідної кількості кредитів для їх запровадження. При цьому зростає кількість навчальних дисциплін у семестрах та навчальних роках, збільшиться кількість звітностей, що порушить вимоги ЗУ “Про вищу освіту” та інших документів МОН.

Запровадження курсів професійної військової освіти зі спеціальності “Безпека державного кордону” можливе за рахунок удосконалення обов’язкової та вибіркової частини освітньої програми та навчального плану. Водночас збільшення обсягу військової освітньої компоненти призведе до зменшення прикордонної компоненти, обумовленої спеціальністю “Безпека державного кордону”.

Подібна ситуація має місце у підготовці офіцерських кадрів і для НГУ з урахуванням завдань, які вирішує відомство. Зокрема з початку 2022-го навчального року (серпень – вересень) за планом курсанти Київського інституту Національної гвардії України, які навчаються за спеціальностями “Право” і “Державна безпека”, мають розпочати навчан-

ня за перспективною системою військової освіти, прийнятою у країнах-членах НАТО. Головна відмінність підходів цієї освіти – кореляція з кар'єрою офіцера, коли отриманню вищого звання та призначенню на вищу посаду передує обов'язкове підвищення рівня військової освіти [12]. Тож постає завдання запровадження курсів професійної військової освіти (L1A, L1B, L1C) в систему підготовки майбутніх офіцерів НГУ.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Отже, система військової освіти є важливим компонентом сектору безпеки і оборони України. Вона забезпечує Збройні Сили й інші військові формування та окремі складові сектору безпеки та оборони офіцерським і сержантським складом. Особливістю системи військової освіти України є те, що вона інтегрована у загальнодержавну систему освіти і регулюється як нормативними документами з питань загальної освіти, так і відомчими нормативно-правовими актами. Трансформація системи військової освіти в контексті реалізації стандартів НАТО у підготовку офіцерських кадрів для НГУ та ДПСУ потребує подальшого обговорення та моделювання. На цей процес впливає зростання вимог європейських та світових стандартів щодо здійснення професійних функцій; потреба у розвитку лідерських якостей майбутніх офіцерів, які в умовах гібридної війни проти нашої країни змушені виконувати не лише суто професійні функції, а й військові; запровадження системи підготовки персоналу за принципом “освіта впродовж службової кар'єри”; поліпшення рівня володіння англійською мовою випускниками ВВНЗ.

Перспективами подальших досліджень є обґрунтування моделі реалізації системи військової освіти, узгодженої зі стандартами НАТО, у підготовку офіцерських кадрів для складових сектору безпеки та оборони, зокрема Національної гвардії України та Державної прикордонної служби України.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору : Закон України

від 7 лютого 2019 року № 2680-VIII. *Відомості Верховної Ради України*, 2019, № 9, ст. 50 (дата звернення: 16.12.2021).

2. Стратегія воєнної безпеки України : Указ Президента України від 25 березня 2021 року № 121/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1212021-37661> (дата звернення: 24.12.2021).

3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року “Про Стратегічний оборонний бюлетень України”: Указ Президента України № 473/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4732021-40121> (дата звернення: 23.12.2021).

4. Полторак С. Т. Трансформація системи військової освіти України на шляху до досягнення стандартів НАТО. *Наука і оборона*. 2018. № 2. С. 3–10.

5. Вітченко А. О., Осюдло В. І. Розвиток системи вищої військової освіти України в контексті сучасних трансформаційних змін. *Наука і оборона*, № 2'2019. С. 44–50. URL: <file:///C:/Users/UserComp/Downloads/179799-D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-542486-1-10-20210707.pdf> (дата звернення: 24.12.2021).

6. Вітер Д., Мітягін О. Професіоналізація військової освіти в Україні: головні напрямки, зміст та перспективи. *Військова освіта. Збірник наукових праць НУОУ*. Київ : НУОУ, 2020. № 1 (41). С. 81–90.

7. Сальнікова О., Артамощенко В. Теоретичні аспекти державного управління системою військової освіти. *Інвестиції: практика та досвід*. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/12_2021/13.pdf (дата звернення: 26.12.2021).

8. Сиротенко А. М., Артамощенко В. С. Набуття сумісності військової освіти і підготовки кадрів сил оборони на засадах якості. Національні вимоги і стандарти НАТО. *Наука і оборона*. Київ : НУОУ, 2021. № 1. С. 48–53.

9. Про внесення змін до деяких законів України щодо військової освіти та науки : проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо військової освіти та науки. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72182 (дата звернення: 26.12.2021).

10. Реформа спеціальної освіти в секторі безпеки та оборони: яких змін очікувати. URL: <https://armyinform.com.ua/2021/02/16/reforma-speczialnoyi-osvity-v-sektori-bezpeky-ta-oborony-yakuh-zmin-ochikuvaty/> (дата звернення: 28.12.2021).

11. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T182469.html (дата звернення: 21.12.2021).

12. Яких змін зазнає професійна військова освіта – обговорили в Національній гвардії України. Портал МВС. URL: <https://mvs.gov.ua/uk/press-center/>

news/yakix-zmin-zaznaje-profesiina-viiskova-osvita-obgovorili-v-nacionalnii-gvardiyi-ukrayini (дата звернення: 28.12.2021).

Klachko V., Biliavets S., Didenko O., Demianiuk Yu. Current State, Problems, and Prospects for Transforming Military Education in the Context of Implementing NATO Standards

The article presents the results of research, publications, and regulations that reveal the current situation, problems, and prospects for the transformation of military education in the context of the implementation of NATO standards. It has been found that improving the system of military education is relevant, since it is an important component of the security and defense sector of Ukraine and provides the Armed Forces, other military formations and individual components of the security and defense sector, in particular the National Guard of Ukraine and the State Border Guard Service of Ukraine, with officer personnel. The peculiarity of Ukraine's military education system is that it is integrated into the nationwide system of education and is regulated by both normative documents on general education and departmental normative legal acts. Transformation of military education in the context of the implementation of NATO standards involves the creation of a single unified system of training for the defense forces, taking into account the experience of NATO member states and achieving interoperability with the armed forces of these states, as well as the formation of an effective system of professional military education, integrated into the state system of education. A study of the professional military education systems of NATO member countries shows that although they appear to be similar, they have a number of significant differences in terms of professional military training and education, the timing of education or training. For Ukraine, as well as for the European countries of NATO, it is characteristic that educational programs are built on the European credit transfer system (ECTS), which is characterized by a three-level system of higher education. Therefore, under current conditions, it is important to combine and take into account in the military education system both the requirements of the European credit-transfer system and the regulations and rules stipulated by NATO standards.

It has been found that the transformation of military education in the context of the implementation of NATO standards can be accompanied by certain negative phenomena, which should be taken into account at

the stage of development and justification of the concept of military education and its normative support. In the process of transformation of military education in the context of the implementation of NATO standards, it is important to take into account the specifics of the functioning of the individual components of the security and defense sector.

Key words: military education; NATO standards; tactical level of military education; officers; higher military education institutions; training system.

References

1. *Zakon Ukrainy "Pro vnesennia zmin do Konstytutsii Ukrainy (shchodo stratehichnoho kursu derzhavy na nabuttia povnopravnogo chlenstva Ukrainy v Yevropeiskomu Soiuzi ta v Orhanizatsii Pivnichnoatlantychnoho dohovoru)" № 2680-VIII* [Law of Ukraine about Amendments to the Constitution of Ukraine (on the strategic course of the state to achieve full membership of Ukraine in the European Union and the North Atlantic Treaty Organization activity no. 2680-VIII)]. (2019, February 7). *Vidomosti Verkhovnoi Rady*, no. 9, st. 50. (accessed 16 December 2021). [in Ukrainian]
2. *Ukaz Prezydenta "Ukrainy Stratehiia voiennoi bezpeky Ukrainy" № 121/2021* [Decree of President of Ukraine "Ukraine's military security strategy" activity no. 121/2021]. (March 25, 2021). Retrieved from: <https://www.president.gov.ua/documents/1212021-37661> (accessed 24 December 2021). [in Ukrainian]
3. *Ukaz Prezydenta Ukrainy "Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy" "Pro Stratehichniy oboronnyi biuletен Ukrainy" № 473/2021* [Decree of President of Ukraine about the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine "On the Strategic Defense Bulletin of Ukraine" activity no. 473/2021]. (August 20, 2021). Retrieved from: <https://www.president.gov.ua/documents/4732021-40121> (accessed 23 December 2021). [in Ukrainian]
4. Poltorak S. T. (2018). *Transformatsiia systemy viiskovoi osvity Ukrainy na shliakhu do dosiahnennia standartiv NATO* [Transformation of Ukraines Military Education System on the Way to Achieving NATO Standards]. *Nauka i oborona*, no. 2, pp. 3–10. [in Ukrainian]
5. Vitchenko A. O., Osodlo V. I. (2019). *Rozvytok systemy vyshchoi viiskovoi osvity Ukrainy v konteksti suchasnykh transformatsiinykh zmin* [Development of Ukraines System of Higher Military Education in the Context of Contemporary Transformational Changes]. *Nauka i oborona*, pp. 44–50. Retrieved from: <file:///C:/Users/UserComp/Downloads/179799-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20>

%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-542486-1-10-20210707.pdf (accessed 24 December 2021). [in Ukrainian]

6. Viter D., Mitiahin O. (2020). *Profesionalizatsiia viiskovoi osvity v Ukraini: holovni napriamky, zmist ta perspektyvy* [Professionalization of Military Education in Ukraine: main trends, content, and prospects]. *Viiskova osvita : zbirnyk naukovykh prats NUOU*. Kyiv : NUOU, 2020, no. 1 [41], pp. 81–90. [in Ukrainian]

7. Salnikova O., Artamoshchenko V. *Teoretychni aspekty derzhavnoho upravlinnia systemoiu viiskovoi osvity* [Theoretical aspects of public administration of the military education system]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*. Retrieved from: http://www.investplan.com.ua/pdf/12_2021/13.pdf (accessed 26 December 2021). [in Ukrainian]

8. Syrotenko A. M., Artamoshchenko V. S. (2021). *Nabuttia sumisnosti viiskovoi osvity i pidhotovky kadriv syl oborony na zasadakh yakosti. Natsionalni vymohy i standarty NATO* [Acquiring interoperability of military education and defense force training based on quality. National requirements and NATO standards]. *Nauka i oborona*. Kyiv : NUOU, no. 1, pp. 48–53. [in Ukrainian]

9. *Proekt Zakonu pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo viiskovoi osvity ta nauky “Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo viiskovoi osvity ta nauky”* [Project of the Law on Amendments to Certain Laws of Ukraine on Military Education and Science about Amendments to Some Laws of Ukraine on Military Education and Science]. Retrieved from: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72182 (accessed 26 December 2021). [in Ukrainian]

10. *Reforma spetsialnoi osvity v sektori bezpeky ta oborony: yakykh zmin ochikuvaty* [Special education reform in the security and defense sector: what changes to expect]. Retrieved from: <https://armyinform.com.ua/2021/02/16/reforma-speczialnoyi-osvity-v-sektori-bezpeky-ta-oborony-yakyh-zmin-ochikuvat/> (accessed 28 December 2021). [in Ukrainian]

11. *Zakon Ukrainy “Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy” № 2469-VIII* [Law of Ukraine about the national security of Ukraine activity no. 2469-VIII]. (June 21, 2018). Retrieved from: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T182469.html (accessed 21 December 2021). [in Ukrainian]

12. *Iakykh zmin zaznaie profesiina viiskova osvita – obhovoryly v Natsionalnii hvardii Ukrainy* [What changes are undergoing in professional military education – the discussion in the National Guard of Ukraine]. *Portal MVS*. Retrieved from: <https://mvs.gov.ua/uk/press-center/news/yakix-zmin-zaznaje-profesiina-viiskova-osvita-obgovorili-v-nacionalnii-gvardiyi-ukrayini> (accessed 28 December 2021). [in Ukrainian]